

عربستان می‌خواهد یک میلیارد دلار برای سینما تا ۲۰۳۰ هزینه کند
سینمای مصر مهم‌ترین شریک آنها خواهد بود

سودای شیخ دوربینی

محمد حسین سلطانی
خبرنگار گروه فرهنگ

باید به یک میلیارد دلار برسید. این دستور محمد بن سلمان است به ترکی آل‌شیخ، رئیس اداره کل

سرگرمی. این دستور ۷ سال قبل صادر می‌شود. مهلت اجرایش تا ۲۰۳۰ خواهد بود و سسینما در کشوری که صنعت سسینما ندارد باید راه بیفتد، به سوددهی برسد و در نهایت بدل به یکی از قدرت‌های جهان شود. همه چیز خیلی بلندپروازانه است. کشوری که تا سال

آقای شیخ دوربینی

ترکی آل‌شیخ مسئول اصلی تغییر چهره عربستان است. کسی که وقتی نام عربستان به‌عنوان میزبان جام جهانی ۲۰۳۴ اعلام شد دوربین‌ها چهره‌اش را شکار کردند، وقتی جنیفر لوپز برای رویداد مد به عربستان سفر کرد، او دعوت‌نامه را برایش فرستاد، وقتی رونالدو پایش را به ریاض گذاشت، او به استقبالش رفت. ترکی آل‌شیخ در همه عکس‌ها دیده می‌شود. گوشه‌ای ایستاده و عینک‌آفتابی‌اش را به چشم زده و لبخند می‌زند. آقای دوربینی عربستان متولد ۱۹۸۱ است و پس از تغییرات سعودی در ۲۰۱۸ مسئولیت گرفت. پنج‌سال پیش از تولدش، مفتی‌ها دیدن فیلم الرساله مصطفی عقاد (همان محمد رسول‌الله) را حرام اعلام کردند اما ترکی آل‌شیخ از خانواده‌ای بود که می‌توانست با پروژکتور فیلم‌های روز دنیا را در اتاق مخصوصی تماشا کند. وقتی بن سلمان امور عربستان را در دست گرفت، او به چهره اصلی تغییرات بدل شد، مردی ۳۷ ساله که علاقه عجیبی به ورزش داشت.

در اسپانیا باشگاه فوتبال خرید. با هر چه سرمایه‌دار در جهان بود ارتباط گرفت، در خیابان‌های نیویورک با آستین کوتاه و عصا (به دلیل کاهش وزن شدید) قدم می‌زد و نماد عربستان جوان محسوب می‌شد؛ پرتجمل، پرزرق‌وبرق و نوگرا. او به همراه وزارت فرهنگ عربستان مسئولیت ایجاد صنعت سینما در عربستان را برعهده گرفت و در اولین اقدام همراه با عوض العواد در مرکز مالی ملک عبدالله ریاض یک مجتمع سینمایی به راه انداخت. وزیر فرهنگ عربستان در آن افتتاحیه پشت میکروفن ایستاد، عینکش را جابه‌جا کرد و گفت: «همه ما از این روز تاریخی بسیار خوشحالیم، زیرا این اولین نمایش سینمایی در پادشاهی سعودی است که در

مجموعه‌ای مجهز به تمام فناوری‌ها و امکانات برای سرگرمی خانواده‌ها برگزار می‌شود. «آنچه امروز به‌دست‌آمده نتیجه یک تلاش وی خاطر نشان کرد: «پناهه امروز به‌دست‌آمده نتیجه یک تلاش مشترک است و بدون لطف خدا و راهنمایی و حمایت والاحضرت ولیعهد امکان‌پذیر نبود. ان‌شاءالله شهروندان و ساکنان شاهد سینماهای بیشتری خواهند بود که گزینه‌های سرگرمی جدیدی را در تمام مناطق پادشاهی ارائه می‌دهند.» عوض العواد همان کسی است که اکتسب کالا مارا سر پرورنده حقوق بشری خاشقچی تهدید و به همین دلیل حاشیه‌هایی را برای خاندان پادشاهی ایجاد کرد. سال ۲۰۱۸ که سیر توسعه آغاز شد، حجم سینمای عربستان تنها ۳۹ میلیون ریال سعودی بود، یعنی حدود ۱۰ میلیون دلار و به پول ما با نرخ ارز آن موقع ۵۰ میلیارد و ۷۰۰ میلیون تومان (با قیمت ارز اسفند ۹۶). نکته جالب اینجاست که در همان سال، حجم سینمای ایران ۱۷۰ میلیارد تومان است، یعنی بیش از سه برابر کل سینمای عربستان. عوض العواد سال بعد از وزارت فرهنگ کنار گذاشته می‌شود و همه مسئولیت‌ها را ولیعهد می‌سپارد به شیخ دوربینی. واکنش جامعه عربستان به بازگشایی سینماها، رسانه‌های عربی را بهت‌زده می‌کند. سال ۲۰۱۹ مجموع فروش سینمای عربستان به ۳۰۰ میلیون ریال سعودی می‌رسد، آن هم فقط با فیلم‌های آمریکایی. نگاهان و ظرف یک سال سینمایی که حجمش به یک‌سوم سینمای ما می‌رسید، بیش از چهار برابر کل سینمای ما فروش کرد. البته این نکته را نباید فراموش کرد سینمای ایران، فیلم‌های آمریکایی را اکران نمی‌کند و تغییرات نرخ ارز هم از سال ۹۶ به ۹۷ روی این آمار اثر گذاشته است.

سینمای مطلوب شیخ‌نشین‌ها یا سینمای عربستانی‌ها

هم‌زمان با اکران فیلم‌های آمریکایی در عربستان، ساخت سینما هم افزایش پیدا کرد. آل‌شیخ از روایتش استفاده کرد تا لوکیشن فیلم‌های اکشن آمریکایی و البته هندی به عربستان بیاید. حالا چرا اکشن؟ برای توضیح باید شخصیت خود ترکی آل‌شیخ را بررسی کنیم. او از ابتدای مسئولیت گرفتنش در سال ۲۰۱۸ همکاری‌های گسترده‌ای با wwa و mma و سازمان جهانی بوکس انجام داد و تمام تلاشش را کرد تا رقابت‌های این رشته ورزشی را به عربستان بیاورد. او چندین مرتبه به عنوان شخص اول ورزش بوکس انتخاب شد، آن هم در رسانه‌هایی که خودش مالکیت آن را برعهده دارد مثل رینگ. سال ۲۰۱۸ هم به عنوان چهره اول ورزش عرب توسط رسانه‌ها و انجمن‌های اماراتی انتخاب شد. به همین دلیل آل‌شیخ عمده سرمایه‌گذاری و هزینه‌ها را معطوف به سینمای اکشن و ورزشی کرده است. به همین دلیل عمده فیلم‌های اکران شده و در حال تولید یا تولید شده در سینمای عربستان یا اکشن است یا ورزشی یا اگر سفارش ریاض‌نشین‌ها باشد، تاریخی. مثال بارزش نیز همین فیلم «هفت سگ» که آل‌شیخ ۴۰ میلیون تومان پایش پول داد تا «سلمان خان»، «مونیکا بلوچی» و «سانجای دات» در آن بازی کنند. آنچه او از سینمای عربستان می‌خواهد چنین چیزی است. سینمایی پرهزینه و تماماً اکشن که لایه‌لای آن بشود چهره جدید شهرهای ریاض و جدّه را به نمایش گذاشت. آل‌شیخ شیوه‌ای از سینما را دنبالش بود که رنگ‌بوی هندی یا آمریکایی داشت. او نمی‌خواست پای فرانسوی‌ها و سینمای اروپا به عربستان باز شود. دلایلش هم مشخص بود؛ از سینما سرگرمی می‌خواست و نه چیز دیگری. به هر ترتیب اکشن مردم سعودی به سینما و فیلم‌های آمریکایی همچنان صعودی بود. سال ۲۰۱۹، حجم سینمای عربستان از ۳۰۰ میلیون ریال به ۴۶۵ میلیون در سال ۲۰۲۰ رسید و در نهایت در سال ۲۰۲۱ آن ۸۹۶ میلیون ریال حذضاب تاریخ عربستان را زد. سال بعد رکورد تاریخ عربستان زده شد و آل‌شیخ به نزدیک‌ترین وضعیت نسبت به ایدئالی که می‌خواست نزدیک شد، سعودی‌ها به ۹۳۷ میلیون ریال فروش رسیدند، رقمی که به دلار می‌شود ۲۵۰ میلیون دلار. حالا این ۲۵۰ میلیون دلار را مقایسه کنید با عدد یک‌میلیاردی که باید ترکی آل‌شیخ در سال ۲۰۳۰ به آن برسد. هنوز مسیری طولانی باقی مانده ولی با رقم سال ۲۰۲۲ و فروش ۹۳۷ میلیون ریالی هیچ چیز بعید نیست. همه چیز به نظر خوب می‌رسد تا این اینکه ۲۰۲۳ از راه می‌رسد. سینمای عربستان در فروش با افت مواجه می‌شود. عربستان نتوانست فروش بین‌المللی داشته باشد و ترند تولیدات مشترک به بار ننشسته. آمریکایی‌ها خودشان در فروش آثار می‌مانند و کمپانی‌هایی مثل برادران وارنر و دیزنی دست به تعدیل دیزنی می‌زنند. انگار ذائقه مخاطب تغییر کرده. عربستان هم که از همان ابتدا سینمای مبتنی بر بوم را در دستور کار خود قرار نداده بود، حالا با چالشی جدی مواجه می‌شود؛ حجم فروش سالانه در سال ۲۰۲۳ پایین آمده است.

۲۰۱۰ مجموعه فیلم‌های ساخته شده در خاکش به ۱۸۰ فیلم هم نمی‌رسد و تا پیش ۲۰۱۸، به مدت ۳۵ سال اجازه ساخت هیچ سینمایی را به هیچ‌سازمان و نهاد دولتی و غیردولتی نداد، حالا می‌خواهد با دنده ۵ به سوی یک میلیارد دلار برود. فرمان صنعت را هم سپرده‌اند

حجم فروش پایین بیاید، اوامرو ولیعهد را چه کنیم؟!

عربستان در سال‌های کرونا، افزایش فروش را تجربه کرد اما در سال‌های بعد از آن دچار بحران شد. مخاطب عربستانی هم مانند مخاطب جهانی به وی‌اودی روی آورده و از طرفی جو سینما رفتن هم در همسایه جنوبی غربی‌مان خوابیده. تابو شکسته شده و همه چیز عادی شده است. سال ۲۰۲۳ فروش به ۹۲۳ میلیون ریال می‌رسد و سال بعد فاجعه تکمیل می‌شود. فروش از ۹۰۰ میلیون ریال پایین می‌آید و به ۸۴۵٫۶ میلیون ریال می‌رسد؛ رقمی کمتر از سال ۲۰۲۱. این شرایط باعث شد، ترکی آل‌شیخ به فکر تغییری بیفتد. اولین ایده وسط کشیدن پای کشورهای منطقه بود. به جز هند سینمای دیگری که می‌توانست ظرفیتش به عربستانی‌ها کمک کند، مصر بود. مصر تنها کشور عربی است که بیش از ۵۰ میلیون

جمعیت دارد و می‌شود گفت سینما دارد. با این حال سینمای مصر تنها ۲۱ میلیون ریال عربستان در سال ۲۰۲۲ فروش کرده و به نظر می‌رسد هزینه‌های آل‌شیخ برای تولید مشترک با مصر و تأسیس صندوق مشترک با این کشور نتواند حتی حجم صنعت سینما در عربستان را به ۱ میلیارد دلار برساند. با توجه به این تغییرات سال ۲۰۲۵، سال شروع تولید مشترک عربی و فیلم‌های عربستانی باشد. سال ۲۰۲۵ فیلم کم‌دی در عربستانی الزرافه چند هفته‌ای در صدر جدول فروش قرار می‌گیرد و خیلی سریع ترکی آل‌شیخ در توتیتشر، این اتفاق را به عنوان دستاورد سینمای عربستان اعلام می‌کند. دستاوردی که اگر کمی در آن دقیق شویم باز هم ایرادهایی جدی وجود دارد.

برای جامعه عربستانی سینما هنوز حرام است؟

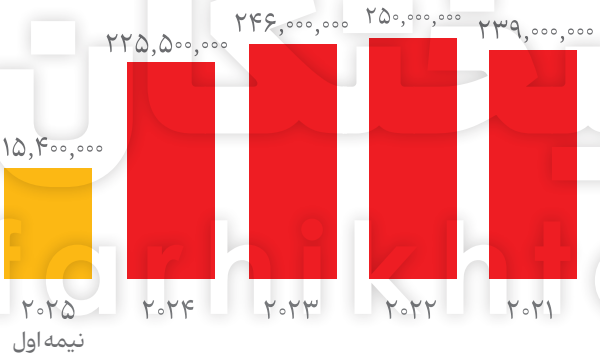
در کل سال ۲۰۲۳ در عربستان حدود ۱۷٫۷ میلیون بلیت است و در سال ۲۰۲۴ این عدد به ۱۷٫۵ می‌رسد. ترکی آل‌شیخ برای جلوگیری از این بحران خیلی سریع به کاهش قیمت بلیت روی آورده و قیمت بلیت در عربستان از ۸۵ ریال به ۵۰ الی ۵۵ ریال رسیده که همین موضوع باعث افزایش ۳ درصدی مخاطبان شده. با این حال روزنامه الشرق می‌گوید نباید این کاهش قیمت بلیت تأثیری بیشتر از ۱۰ درصد روی صنعت بگذارد.

نزدیک به نیمی از فروش سینمای عربستان در ریاض است. ریاض در نسبت با جدّه و مدینه و باقی شهرهای عربستان، جمعیتی شهری و مدرن‌تری دارد، از طرفی زیرساخت‌های سینمایی هم درست توزیع نشده و هنوز برخی شهرهای این کشور سینما ندارند، از طرفی جامعه مذهبی هم حاضر نیست فیلم‌های آمریکایی را تماشا کند. می‌توان گفت به همین دلیل است، فیلمی مثل زرافه که تماماً مردانه است در سینمای عربستان فروش می‌کند. با تمام این احوالات، مجموع تعداد بلیت فروخته‌شده

سینمای موازی؛ تصویر خوب یا تصویر بد

با باز شدن درهای تولیدات و سرمایه‌گذاری‌های اداره کل سرگرمی، پرورش سینماگران عربستانی هم بیشتر شد. برخی بورسیه دریافت کردند و برخی هم در دانشگاه‌های مطرح عربستان هنر خواندند. جشن‌هایی مثل دریای سرخ هم پای سینماگران آسیای شرقی، مرکزی و غربی را به عربستان باز کرد. تا اینجای کار این اتفاق به نفع صنعت سینمای عربستان خواهد بود اما اشکالی جدی وجود دارد و آن رشد سینماگرانی است که فیلم‌های مطلوب حکمرانی را نمی‌سازند. «نورا»، «ارزه» و «خداحافظ جولیا» از فیلم‌هایی هستند که کارگردانان عربستانی ساخته‌اند و به جشنواره‌های خارجی فرستاده‌اند. فیلم‌هایی که می‌شود گفت ادامه سینمای ایران و لبنان و تلاش می‌کنند تصویر کوچ و خیابان‌های شهرهایی را نشان بدهند که سینما ندارد. فیلم‌هایی که قطعاً آمل آل‌شیخ آن‌ها را دوست ندارند و طبیعتاً در توییت‌هایشان هم جایی نخواهد داشت. اسم این اتفاق را رویش سینمای اجتماعی در عربستان می‌توان گذاشت. سینمایی که چندان در جدول فروش عربستان جایی ندارد و پیشتر می‌شود نام جشنواره‌ای روی آن گذاشت با این حال دارد به کن و لوکانو سرسک می‌کشد. در ادامه همین اتفاقات خبر رسیده که جشنواره لوکانو ۹ فیلم سینمایی از عربستان را پذیرش

حجم کل فروش سینمای عربستان از به جریان افتادن سند چشم‌انداز ۲۰۳۰ (ارقام به میلیون دلار)

نیمه اول